

Elina Littunen

Monikulttuurinen varhaiskasvatus päiväkodissa

Opinnäytetyö

Syksy 2012

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaali-alan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Elina Littunen

Työn nimi: Monikulttuurinen varhaiskasvatus päiväkodissa

Ohjaaja: Minna Zechner

Vuosi: 2012

Sivumäärä: 43

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää millaisia monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatapoja on käytössä sellaisissa päiväkodeissa, joissa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia ja sen takia lasten monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen on panostettu. Halusin selvittää eroaako monikulttuuristen päiväkotien arki ja tavat toimia muista päiväkodeista. Teoriaosuudessa kerron varhaiskasvatuksesta, avaan monikulttuurisuuden käsitettä ja kerron monikulttuurisen varhaiskasvatuksen ominaispiirteistä.

Tutkimukseni oli laadullinen ja aineistonkeruun suoritin haastatteluja tekemällä. Tutkimukseni yhteistyökumppanina oli Tampereen kaupungin päivähoito. Tutkimustani varten haastattelin yhdeksää päiväkodin työntekijää kolmesta eri päiväkodista.

Haastatteluista selvisi, että varhaiskasvatus on samantyyppistä jokaisessa päiväkodissa, monikulttuurisuus näkyy toiminnassa vain erilaisina toimintatapoina. Lapsen oman äidinkielen kehitystä tuetaan, mutta samalla lapselle opetetaan valtaväestön kieltä. Tavoitteena on, että lapsi integroituu päiväkotiryhmäänsä ja vähitellen koko yhteiskuntaan.

Avainsanat: monikulttuurisuus, varhaiskasvatus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work
Degree programme: Degree Programme in Social Work
Specialisation: Bachelor of Social Work

Author: Elina Littunen

Title of thesis: Multicultural early childhood education in kindergarten

Supervisor: Minna Zechner

Year: 2012 Number of pages: 43 Number of appendices: 2

The purpose of this thesis is to research what kind of daily activities there are in kindergartens with a lot of immigrant children and have therefore focused on children's multicultural early education. I wanted to know the everyday life differences between multicultural kindergartens and other kindergartens. The theory part deals with early childhood education, the concept of multiculturalism and the characteristics of multicultural early childhood education.

My research was a qualitative study and I collected the data through interviews. My thesis was done in partnership with the day care of the city of Tampere. For my thesis I interviewed nine workers of day care from three different kindergartens.

The interviews showed that multicultural early childhood education is quite similar to the basic early childhood education, with slightly different methods in daily activities. Children are taught the language of the country but the mother tongue of individual children is also supported. The goal is for the child to adapt to the kindergarten group practices and gradually the entire society.

Keywords: multiculturalism, early childhood education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO.....	6
2 MONIKULTTUURINEN LAPSI JA VARHAISKASVATUS	8
2.1 Monikulttuurinen lapsi.....	8
2.2 Varhaiskasvatus	10
3 MONIKULTTUURINEN VARHAISKASVATUS	14
3.1 Suomi toisena kielenä -opetus	15
3.2 Uskontokasvatus osana monikulttuurista varhaiskasvatusta	17
3.3 Varhaiskasvatuspalvelut kotouttamispalveluina	18
4 SOSIONOMI (AMK) MAAHANMUUTTAJATAUSTAISEN LAPSEN JA HÄNEN VANHEMPIENSA TUKENA.....	21
4.1. Sosionomin (AMK) kompetenssit monikulttuurisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta	21
4.2 Sosionomi (AMK) tukemassa maahanmuuttajataustaista lasta	22
5 TUTKIMUSPROSESSI JA AINEISTON ANALYYSI	24
5.1 Tutkimuksen toteuttaminen ja aineistonkeruu	24
5.2 Aineiston analyysi.....	26
5.3. Tutkimuksen reliabiliteetti, validiteetti ja eettisyys	28
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
6.1 Mitä monikulttuurinen varhaiskasvatus on.....	29
6.2 Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatavat	30
6.3 Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen luomat haasteet ja hyödyt työntekijän näkökulmasta	33

7 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
LÄHTEET	37
LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten monikulttuurinen varhaiskasvatus käytännössä toteutuu Tampereella. Tutkimuskysymyksiä on kolme. Mitä on monikulttuurinen varhaiskasvatus? Miten monikulttuurista varhaiskasvatusta toteutetaan eli millaisia toimintatapoja on käytössä monikulttuurisen varhaiskasvatuksen arjessa? Mitä haasteita ja mitä hyötyä monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta on työntekijälle? Kiinnostukseni aihetta kohtaan heräsi, kun tein yhden opiskeluaikaisen harjoitteluni monikulttuurisessa päiväkodissa. Yhteistyökumppaninani toimi Tampereen kaupungin päivähoito ja tutkimustani varten haastattelin yhdeksää Tampereen päiväkodin työntekijää kolmesta eri päiväkodista. Haastattelut olivat teemahaastatteluja.

Monikulttuurisuus on käsitteenä hyvin laaja ja se pitää sisällään muun muassa kulttuurin moninaisuuden, kielen, seksuaalisen suuntautumisen ja vammaisuuden (Paavola & Talib 2010, 11). Työni käsittelee kuitenkin varhaiskasvatusta ja siksi tarkastelen monikulttuurisuutta varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Tällöin tarkoitetaan monikulttuurisuudella kaikkia niitä erilaisia toimintatapoja ja näkökulmia, joita maahanmuuttajataustaisten lasten kotimaan kulttuurissa, kielessä ja uskonnoissa on suomalaiseseen kulttuuriperinteeseen verrattuna. Nämä monikulttuurisuuden osa-alueet vaikuttavat monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen eniten ja niiden eroavaisuudet kasvatustyössä otetaan huomioon. Monikulttuurinen varhaiskasvatus on suvaitsevaisuuskasvatusta, eri kieliin, kulttuureihin ja uskontoihin tutustumista, kielen opettelua sekä lapsen identiteetin vahvistamista (Paavola ym. 2010, 227-232). Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lasta kotoutumisessa. Kotouttamisella tarkoitetaan sitä prosessia, kun maahanmuuttaja kehittää tietojaan ja taitojaan toimia yhteiskunnassa (L 30.12.2010/1386).

Monikulttuurisilla lapsilla voi olla hyvin erilaisia taustoja ja selkeyden vuoksi käytän työssäni nimitystä maahanmuuttajataustainen lapsi. Valitsin tämän termin, koska se kattaa laajuudessaan niin Suomeen muuttaneet kuin Suomessa syntyneet

maahanmuuttajaperheen lapset (Halme & Vataja 2011, 5-6). Maahanmuuttajataustaisella perheellä taas tarkoitan sellaista perhettä, jonka vanhemmista toinen tai molemmat ovat maahanmuuttajia. Kohdistan tutkimukseni juuri tämänkaltaisiin lapsiin ja heidän monikulttuuriseen varhaiskasvatukseensa.

Monikulttuurista varhaiskasvatusta toteutetaan, vaikka lapsiryhmässä ei maahanmuuttajataustaisia lapsia olisikaan. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden lisäksi monikulttuurisuus käsitteenä pitää sisällään Suomessa asuvat vähemmistöt kuten ruotsinkieliset, saamelaiset ja romanit. Suomessa on paljon perheitä, joissa käytetään kahta tai useampaakin kieltä. Näille kaikille ryhmille, mutta myös näihin ryhmiin kuulumattomille lapsille, voidaan tarjota päiväkodissa monikulttuurista varhaiskasvatusta. Silloin monikulttuurinen varhaiskasvatus toteutuu esimerkiksi vieraskielisenä opetuksena tai perehtymisenä erilaisiin kulttuureihin. Monikulttuurinen varhaiskasvatus on siis hyvin laaja käsite ja sen piiriin kuuluu taustoiltaan hyvinkin erilaisia perheitä. Työssäni keskityn kuitenkin edellä kuvailemiini maahanmuuttajataustaisiin perheisiin. Monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen osallistuu paljon myös taustoiltaan täysin suomalaisia lapsia. Tämä ryhmä kattaa kaikki ne lapset, jotka puhuvat äidinkielenään suomea kuten heidän vanhempansakin. Tutustumalla eri kulttuurien tapoihin, käytäntöihin ja kieliin lasten kulttuurinen osaaminen, suvaitsevaisuus ja sopeutumiskyky karttuvat.

Valitsin laadullisen tutkimustavan, koska sen tavoitteet ja ominaispiirteet palvelivat tutkimukseni tavoitteita parhaiten. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellisia tapahtumia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152). Tutkimukseni vastaa tätä laadulliselle tutkimukselle asetettua määritelmää. Aineistonkeruun suoritin toukokuussa 2012 tamperelaisissa päiväkodeissa. Otin yhteyttä yhdeksään eri päiväkodin johtajaan ja tiedustelin heiltä yhteistyöhalukkuutta tutkimukseeni. Tutkimukseeni osallistuneiden työntekijöiden kokemus monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta vaihteli yhdestä vuodesta yli kymmeneen vuoteen. Tämä lisää aineistoni monipuolisuutta. Haastateltaviin lukeutui myös eri koulutustaustoiltaan olevia lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. Näin varmistui kattava lähestymistapa ja erilaiset kokemukset ja näkemykset monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatavoista.

2 MONIKULTTUURINEN LAPSI JA VARHAISKASVATUS

Tässä osiossa kerron erilaisista taustoista, joita maahanmuuttajalapsella voi olla ja avaan maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä. Kerron varhaiskasvatuksesta ja sen merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Esittelen kaksi varhaiskasvatuksen menetelmää, kasvatuskumppanuuden ja pienryhmätoiminnan. Nämä menetelmät ovat tärkeitä monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa ja viittaan niihin myöhemmin työssäni. Kasvatuskumppanuus on nostettu esiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31), joka on valtakunnallinen varhaiskasvatusta ohjaava asiakirja. Pienryhmätyöskentely on yksi Tampereen varhaiskasvatuksen painopisteistä ja päiväkodit on velvoitettu käyttämään tätä menetelmää (Salomaa-Niemi 2011).

2.1 Monikulttuurinen lapsi

Maahanmuuton lisääntyessä ja maahanmuuttajien levittyessä laajemmin ympäri Suomea monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta on tullut varhaiskasvatustyössä arkipäivää. 2000 -luvulla maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut tasaisesti tahtia. Vuonna 2000 maahanmuuttajia oli 16 895 ja vuonna 2010 heitä oli 25 636 (Tilastokeskus 2011). Tampereen kaupungin väkiluku vuoden 2004 lopussa oli noin 203 000, joista maahanmuuttajia oli yhteensä 5 722 (Kariuki & Nyrhinen 2005, 3). Maahanmuuton kasvu on aiheuttanut myös paljon julkista keskustelua ja aihe jakaa mielipiteitä politiikassakin. Keskusteluja on käyty muun muassa Suomeen tulevien maahanmuuttajien määristä ja heille annetuista oleskeluluvista. Aiheena monikulttuurisuus on siis ajankohtainen.

Käsitteenä monikulttuurinen lapsi on hyvin laaja ja pitää sisällään maahanmuuttajataustaiset lapset sekä lapset, joiden kulttuuri- ja/tai kielitausta eroaa valtaväestöstä. Tässä työssäni tarkoitan valtaväestöllä sitä kansanryhmää, jota Suomessa on eniten ja jolla on Suomessa pitkän asuinhistoriansa lisäksi yhteinen kieli ja kult-

tuuri (Monikulttuurinen työyhteisö [Viitattu: 18.11.2012]). Kulttuurin käsite taas sisältää kaikki inhimillisen toiminnan osa-alueet, kuten esimerkiksi kasvatuksen, uskonnon, tavat ja moraalikäsitteiden. Kulttuuriin kuuluvat ne asiat, joita arvostamme ja joihin olemme oppineet uskomaan. (Pollari & Korppinen 2011, 17-18). Maahanmuuttajataustaisella lapsella tarkoitetaan lasta, joka on joko itse maahanmuuttaja tai hän on syntynyt maahanmuuttajaperheessä. (Halme ym. 2011, 5-6.) Lapsen sanotaan olevan maahanmuuttajaperheestä, mikäli toinen tai molemmat vanhemmat ovat taustaltaan maahanmuuttajia. Maahanmuuttajan käsite on laaja ja se pitää sisällään kaikki maahanmuuttotyypit. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomessa pysyvästi asuvaa ulkomaalaista. Ulkomaalainen taas tarkoittaa ketä tahansa henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. (Räty 2002, 11.). Syyt lapsen maahanmuuttotaustaan voivat olla hyvinkin erilaisia. Mikäli lapsen vanhemmat ovat tulleet maahan työn perässä, kutsutaan heitä siirtolaisiksi (Halme ym. 2011, 8). Yleisimmät syyt maahanmuuttoon ovat perheside, työ ja opiskelu (ELY-Keskus, 2010).

Maahanmuuttajalapsen taustalla saattaa olla myös pakolaisuus. YK:n pakolaisen oikeusasemaa käsittelevässä sopimuksessa pakolainen tarkoittaa henkilöä, joka ei ole kotimaassaan ja jolla on aihetta pelätä erinäisistä syistä vainotuksi tulemistä omassa lähtömaassaan. Kiintiöpakolaiseksi sanotaan henkilöä, joka on saapunut Suomeen osana vuosittain määriteltävää pakolaiskiintiötä. (Halme ym. 2011. 8.) Vuonna 2012 Suomen pakolaiskiintiö on 750 henkilöä. Yleensä kiintiöpakolaiset tulevat pakolaisleireiltä. (Suomen Punainen Risti [Viitattu: 4.9.2012].) Turvapaikanhakija on lähtenyt kotimaastaan ja hakee ulkomailta suojaa ja oleskelupaikkaa (Halme ym. 2011. 8). Mikäli turvapaikanhakija saa hakemastaan maasta turvapaikan, myönnetään hänelle samalla pakolaisstatus. Pakolaisuuden lisäksi oleskeluluvan voi saada suojelutarpeen, humanitaarisen suojelun tai yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella. Tilapäinen oleskelulupa myönnetään, jos henkilöä ei terveydellisistä syistä voida poistaa maasta tai jos maasta poistaminen on käytännössä mahdotonta. (Pakolaisneuvonta, 2011.)

Taulukko 1. Maahanmuuttoon liittyvät käsitteet

Käsite	Selitys
Ulkomaalainen	Kuka tahansa, joka ei ole Suomen kansalainen
Maahanmuuttaja	Suomessa asuva ulkomaalainen
Siirtolainen	Työn perässä Suomeen saapunut henkilö
Pakolainen	Pelko vainon uhriksi joutumisesta kotimaassa
Kiintiöpakolainen	Osa vuosittaista maakohtaista pakolaiskiintiötä
Turvapaikanhakija	Henkilö, jolla ei ole pakolaisstatusta, mutta hän hakee silti oleskelupaikkaa ulkomailta

Jos lapsi on itse muuttanut kohdemaahan, hän on ensimmäisen polven maahanmuuttaja. Mikäli hänen vanhempansa ovat asuneet Suomessa lapsen syntymähetkellä, on hän toisen polven maahanmuuttaja. (Rapo 2011.) Keskityn työssäni näihin kahteen sukupolveen ja käytän lapsista nimitystä maahanmuuttajataustainen lapsi, koska se pitää sisällään kaikki edellä luettelemani maahanmuuttotyypit.

2.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on alle kouluikäisten lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus, joka on suunniteltu tukemaan perheiden kasvatustyötä (Kasvun kumppanit 2012a). Laki lasten päivähoidosta asettaa päivähoiton tavoitteiksi kasvun tukemisen ja lapsen persoonallisuuden tasapainoisen kehityksen edistämisen. Lain mukaan päivähoiton tulee kasvatustyössään ottaa huomioon yleinen kulttuuriperinne ja uskonnollinen kasvatus. (L 19.1.1973/36.) Lain säätämisen aikoihin maahanmuuttajien määrä on ollut vähäinen, eivätkä he siksi ole olleet niin tärkeä

osa varhaiskasvatuspalveluita kuin nykyään ja siksi se on monikulttuurisen varhaiskasvatuksen osalta vajavainen. Lakia ollaan tällä hetkellä muuttamassa ja tarkoituksena on päivittää lakia niin, että se vastaa paremmin 2000 –luvun päivähoitopalveluita (Risikko 30.6.2010).

Varhaiskasvatus perustuu pitkälti kehityspsykologiaan ja eri ikäkausien kehitysodotuksiin. Lapsen kehityskulkua siis verrataan kehityspsykologisiin teorioihin, mutta samalla tiedostetaan, että jokainen lapsi on yksilö ja tiedot ja taidot kehittyvät yksilöllisesti omassa tahdissaan. (Anning, Cullen & Fleeer 2009, 4-5.) Varhaiskasvatuksen ohjaavana valtakunnallisena asiakirjana toimii varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Siihen on linjattu valtakunnalliset näkemykset varhaiskasvatuksesta. (Kasvun kumppanit 2012a.) Tämän pohjalta kunnat laativat omat varhaiskasvatussuunnitelmansa ja päiväkodit perustavat omat varhaiskasvatussuunnitelmansa kunnan linjauksiin. Syksyisin päiväkodin ryhmät tekevät ryhmäkohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka nojautuvat päiväkodin omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lopulta varhaiskasvatussuunnitelma tehdään yksittäiselle lapselle sen jälkeen, kun päiväkodin työntekijät ovat keskustelleet suunnitelman sisällöstä lapsen vanhempien kanssa. Tällä henkilökohtaisella suunnitelmalla varmistetaan jokaisen lapsen yksilöllinen kohtaaminen ja hänen tarpeidensa ja tavoitteidensa saavuttaminen niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisellakin tasolla. Kaikkien varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalla ovat varhaiskasvatuksen orientaatiot, jotka esittelen seuraavaksi.

Varhaiskasvatuksen orientaatioiden avulla pyritään luomaan lapselle valmiuksia oppia ja ymmärtää erilaisia lapsen elämään vaikuttavia asioita. Orientaatioiden sisällöt ja niiden puitteissa käsiteltävät asiat määräytyvät lapsiryhmän ikä- ja kehitystason sekä aiheen ajankohtaisuuden perusteella. Sana orientaatio on käytössä, koska halutaan korostaa, etteivät varhaiskasvatuspalveluiden piirissä olevat lapset varsinaisesti opiskele aiheita vaan niitä käsitellään lapsentasoisesti ja lapsiryhmän kiinnostuksen mukaan. Orientaatioita on yhteensä kuusi ja ne ovat: matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen sekä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26-29.) Orientaatioiden avulla lapsi tuodaan osaksi yhteiskuntaa ja kulttuu-

ria, joissa hän elää. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden suunnittelemat ja lasten kanssa toteutettavat tuokiot perustuvat näihin orientaatioihin.

Tällä hetkellä yksinä varhaiskasvatuksen tärkeimpinä menetelmiä voidaan pitää kasvatuskumppanuutta ja pienryhmätyöskentelyä. Nämä menetelmät olivat käytössä niissä päiväkodeissa, joissa tein haastatteluni. Kasvatuskumppanuuden tarkoituksena on yhtenäistää varhaiskasvatuksen toimijoiden ja lasten vanhempien kasvatustapoja, jotta lapsi voisi kasvaa ja kehittyä hänelle itselleen tutussa ja turvallisessa ympäristössä. Mikäli vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden kasvatustavat eroavat toisistaan, lapsi saattaa hämmentyä ja pahimmillaan tämä estää luonnollisen kasvun ja kehityksen kulun. Kasvatuskumppanuuden luominen on varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla ja edellyttää tasavertaisuutta ja molemminpuolista luottamusta. (Kasvun kumppanit 2012a.) Kasvatuskumppanuudessa vastuu lapsen kasvatuksesta jaetaan vanhempien ja päiväkodin henkilöstön kesken. Lapsen kasvun kannalta on tärkeää, että eri kasvu ympäristöt, koti ja päiväkotiki, ovat vuoropuhelussa keskenään. Jos lapsen kehityksessä ilmenee ongelmia, on päiväkodin työntekijöiden kasvatuskumppanuuden ansiosta helpompi ottaa asia puheeksi vanhempien kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 13-16.) Erityisesti maahanmuuttajataustaisten perheiden kohdalla hyvä suhde vanhempien ja kasvatushenkilökunnan välillä on tärkeä, jotta eri kulttuurit saataisiin sopeutettua yhteen. Monikulttuuristen perheiden kanssa kasvatuskumppanuuden aloittaminen voi kuitenkin olla haastavaa, varsinkin jos yhteistä kieltä toimijoiden väliltä ei löydy.

Toinen tärkeä varhaiskasvatuksen menetelmä on pienryhmätyöskentely. Yhteiskunnan kasvu ja säästötarpeet ovat ajaneet koulut ja varhaiskasvatustalvet suurten ryhmäkokojen armoille. Suurta ryhmää on kuitenkin hankala ohjata, ja etenkin pienten lasten voi olla vaikeaa keskittyä ohjattuun toimintaan, mikäli ryhmässä on liikaa osallistujia ja häiriötekijöitä. Tämän takia on alettu harjoittaa pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoiminnassa suurempi lapsiryhmä jaetaan pienempiin osiin esimerkiksi lasten iän ja kiinnostuksen kohteiden perusteella. Pienryhmissä toteutetaan erilaisia tuokioita ja joskus koko päiväohjelmakin saatetaan toteuttaa pienryhmänä. Pienryhmissä yksittäisten lasten toiveet ja tarpeet voidaan ottaa paremmin huomioon kuin isommassa ryhmässä. Pienryhmässä on helppo tukea lasta hänen omien kehityshaasteidensa läpikäymisessä. (Peda.net 2012a.) Pienryh-

mä antaa lapselle rauhallisen ja turvallisen kehitysympäristön, jossa lapsi oppii vuorovaikutustaitoja ja yhteisön tapoja (Pienryhmätoiminta [Viitattu: 4.11.2012.]). Esimerkiksi erilaisia kulttuuri- tai kielituokioita on hyvä järjestää pienryhmissä. Pienryhmissä lasten kanssa voidaan keskustella ja pohtia kulttuurierojen merkityksiä rauhassa ja jokaisen lapsen toiveet ja tarpeet voidaan ottaa paremmin huomioon.

3 MONIKULTTUURINEN VARHAISKASVATUS

Lasten varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää kunnioitusta lapsen vanhempia kohtaan, edistää lapsen omaa sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja unohtamatta lapsen asuin- ja synnyinmaan kansallisia arvoja. Näiden lisäksi varhaiskasvatuksessa opellaan kunnioittamaan lapsen omasta kulttuurista eroavia kulttuureita. Vähemmistöryhmään kuuluvalla lapsella on oikeus nauttia yhdessä ryhmän muiden jäsenten kanssa omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan ja käyttää omaa kieltään. (Unicef. 2009.) Näihin tavoitteisiin pyritään monikulttuurisella varhaiskasvatuksella, sillä sen tehtävänä on opettaa lapsille tarvittavat tiedot, taidot ja asenteet, jotta tulevaisuuden yhteiskunta olisi oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen (Halme ym. 2011, 43).

Monikulttuurinen varhaiskasvatus auttaa lasta ja lapsen vanhempia sopeutumaan kahteen tai useampaan kulttuuriin, tukee lapsen kielen kehitystä ja kasvattaa kaikkia lapsia kunnioittamaan erilaisia kulttuureita (Monikulttuurinen varhaiskasvatus Tampereella 2011). Monikulttuurinen varhaiskasvatus on osa varhaiskasvatusta eikä monikulttuurisen päiväkodin arki välttämättä juurikaan eroa muiden päiväkotien arjesta. Painotukset ja asioiden tarkastelunäkökulmat vain ovat hieman erilaiset. Valtakunnallisten linjausten mukaan päiväkotien tarkoituksena on tukea lasta ja perhettä lapsen kasvuprosessissa. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja heidän perheensä tarvitsevat kuitenkin usein myös opastusta suomalaiseen kulttuuriin ja sen tapoihin. Päiväkodin työntekijöillä on siis oltava kulttuurisensitiivisyyttä, joka tarkoittaa sitä, että työntekijä ymmärtää kulttuurin vaikuttavan paitsi asiakkaan toimintaan myös työntekijän omaan käytökseen. Omat asenteet on tiedostettava, jotta asiakkaan omaa kulttuuria ei palveluissa unohdetaisi ja jätettäisi syrjään. (Koski 2007, 17-18.) Kulttuurituntemusta voi kartuttaa keskustelemalla lapsen vanhempien kanssa kulttuuriin kuuluvista tavoista tai pyytämällä apua muilta perheen kanssa työskenteleviltä sosiaalialan asiantuntijoilta (Baldock 2010, 66).

Suomen kielen opetus on tärkeä osa monikulttuurista varhaiskasvatusta niille ryhmän lapsille, jotka eivät äidinkielenään puhu suomea. Samalla pyritään kuitenkin tukemaan lapsen omaa äidinkieltä ja sen kehitystä. Yksi varhaiskasvatuksen pää tavoitteista, kuten monikulttuurisen varhaiskasvatuksenkin, on rakentaa lapselle hyvä itsetunto. Itsetunto paranee, kun tutkitaan ja tutustutaan muihin kulttuureihin ja opitaan toimimaan niiden kanssa. (Banks 2008, 2.) Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen käsite on laaja ja se sisältää myös vieraskieliset varhaiskasvatuspalvelut, eli esimerkiksi englanninkieliset päiväkodit ja kerhot.

Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen päätavoitteena on auttaa lasta kasvattamaan itseymmärrystään ja luoda lapselle erilaisia kielellisiä, kulttuurisia ja etnisiä kokemuksia. Jo 2–3-vuotias lapsi osaa erotella muita ihonvärin tai sosiaalisen kanssakäymisen perusteella. (Halme ym. 2011, 43-44.) Tietoisuus erilaisuudesta alkaa siis kehittyä melko varhain. Päivähoidon osuus lasten suvaitsevaisuuskasvatuksessa on siis kohtuullisen suuri, sillä ihmisen ajatusmaailma alkaa kehittyä jo varhaisessa vaiheessa.

3.1 Suomi toisena kielenä -opetus

Suomen kielen opettaminen on yksi tärkeimmistä monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tehtävistä. Kun käytän tutkimuksessani termiä suomen kieli, tarkoitan sillä sekä suomen että ruotsin kieltä. Maahanmuuttajat oppivat yleensä asuinalueensa pääkielen ja se voi olla joko suomi tai ruotsi. Äidinkielellä tarkoitetaan sitä kieltä, jonka lapsi oppii ensimmäisenä. Kun lapsen vanhemmat puhuvat eri kieliä, pidetään äidinkielenä sitä kieltä, jota lapsi parhaiten puhuu ja ymmärtää. Äidinkielen merkitys on suuri, sillä sen avulla lapsi ilmaisee tunteitaan ja oppii yhteisön tavat ja normit. (STM 2001.) Lapsen kielen kehitys alkaa paljon ennen ensimmäisten sanojen ilmaantumista. Vauvan jokeltelu ja ääntely mukailee vauvan omaa äidinkieltä. Alle vuoden ikäinen lapsi osaa yksittäisiä sanoja ja parivuotias puhuu jo muutamien sanojen lauseita. (Vilkko-Riihelä & Laine 2005, 70-72.)

Kielen kehittyessä aivoihin muodostuu niin sanottuja äännekarttoja, jotka ovat joka kielessä erilaiset. Kun oman äidinkielen äännekartat ovat valmiina, lapsi oppii tun-

nistamaan oman äidinkiелensä ääniteitä. Vieraan kielen opiskelu sujuu helpommin, mikäli sitä opetellaan yhdessä äidinkielen kanssa, koska silloin äännekartat kytkeytyvät yhteen. Vieraan kielen opiskelu onnistuu toki myöhemminkin, mutta mitä aikaisemmin kielen opettelu alkaa, sitä paremmin lapsi kielen oppii. (Vilkko-Riihelä & Laine 2005, 72.) Kaikilla lapsilla äidinkielen kehittyminen ei kuitenkaan suju ongelmitta ja tällöin vieraan kielen opettelukin on hankalaa. Näissäkin tapauksissa on tärkeää, että lapsen vanhemmat sinnikkäästi puhuvat lapselleen tämän äidinkieltä, vaikka lapsi vastaisikin heille jollain toisella kielellä. Vanhemmat ajattelevat usein, että lapsen on opittava vieras kieli, jotta lapset välttäisivät ne kielitaidottomuuden ongelmat, joita vanhemmilla itsellään on. Tällöin päiväkodin henkilöstön on keskusteltava vanhempien kanssa äidinkielen merkityksestä, sillä äidinkielen osaaminen vaikuttaa vahvasti lapsen itsetuntoon ja oman taustansa hyväksymiseen. (Räty 2002, 154-155.) Kielen merkitys korostuu varhaiskasvatuksen orientaatioissa ja niitä toteutettaessa pyritäänkin mahdollisimman hyvään suomen kieleen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 27).

Suomi toisena kielenä opetus eli S2 -opetus on yksi tärkeimmistä monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatavoista. Sen tarkoituksena on opettaa maahanmuuttajataustaiselle lapselle suomen kieltä, jotta kotoutuminen uuteen kotimaahan sujuisi paremmin. Kotoutuminen tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja tulee tasavertaiseksi yhteiskunnan jäseneksi, jota koskevat samat oikeudet ja velvollisuudet kuin valtaväestöä (Talib 2005,14). Maahanmuuttajataustaisen lapsen kielenkehityksen tavoite varhaiskasvatuksessa on toimivan kaksikielisyuden saavuttaminen (Halme ym. 2011, 21). Toimiva kaksikielisyys tarkoittaa sitä, että lapsi osaa sujuvasti niin omaa äidinkieltään kuin asuinmaansa virallista kieltä ja osaa vaihtaa puhekieltään kielestä toiseen sujuvasti (Pollari ym. 2011, 138-139). Suomen virallisia kieliä ovat suomi ja ruotsi (Infopankki 2005). Käytännössä kaksikielisyys toimii yleensä niin, että lapsi puhuu kotonaan omaa äidinkieltään ja päiväkodissa toista kotimaista kieltään.

S2 -opetus aloitetaan laatimalla lapselle oma S2 –suunnitelma ja se liitetään osaksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Aluksi kartoitetaan lapsen suomen kielen taidot ja taitojen pohjalta laaditaan opetuksen tavoitteet. Tavoitteista ja opetuksen etenemisestä keskustellaan lapsen vanhempien kanssa. Suomenkielen kehitystä

seurataan jatkuvasti arkihavainnoinnin ja erilaisten maahanmuuttajalasten kielenkehitystä seuraavien testien avulla. Esimerkiksi Kettu-testi on tarkoitettu 3-5 –vuotiaalle lapsille, jonka kotona puhutaan muuta kieltä kuin suomea. Reppu takanassa on kielen kartoitustesti, jonka avulla kielen osaamista voidaan arvioida päivähoiton alkaessa ja kielitaidon kehittyessä. Arvioinnin perusteella lapsi luokitellaan kuuluvaksi yhteen kielen osaamisen tasoryhmistä. Ensimmäisellä tasolla lapsi ei ymmärrä eikä tuota suomen kieltä, toisella tasolla ymmärtää ja tuottaa vähän ja kolmannella tasolla lapsi ymmärtää ja puhuu useamman sanan lauseita. Kun lapsi on kielen kehityksen kolmannella tasolla aletaan kiinnittää huomiota suomen kielen oikeakielisyyteen. S2 –opetustuokit suunnitellaan lasten omien kiinnostusten mukaan ja niitä voidaan toteuttaa erilaisissa ryhmissä tai lapsen kanssa yksilöllisesti. (Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut 2011.) Suomen kieltä voidaan opettaa arkisissa tilanteissa kuten pukeutumisissa ja ruokailuissa, mutta näiden lisäksi järjestetään esimerkiksi lukuhetkiä, jotka on suunniteltu erityisesti maahanmuuttajataustaisia lapsia varten.

3.2 Uskontokasvatus osana monikulttuurista varhaiskasvatusta

Kristilliset perinteet ja uskontoon kuuluva ajatusmaailma ovat olleet vahva osa suomalaista kasvatus- ja opetuskulttuuria (Halme ym. 2011, 48). 2000 –luvulla on kuitenkin alettu keskustella uskonnon ja uskontokasvatuksen rooleista päivähoitossa ja koululaitoksessa. Monikulttuurisuus Suomessa on lisääntynyt samaan aikaan kun yhä useammat suomalaiset ovat alkaneet erota kirkosta. Nykyään yhdessä päiväkotiryhmässä saattavat olla vähemmistönä ne lapset, jotka kuuluvat evankelisluterilaiseen kirkkoon. Tämän takia uskonnon opetuksesta on tullut haastavaa.

Laki lasten päivähoitosta sanoo, että päivähoiton on edistettävä lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta on kunnioitettava uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa. (L 19.1.1973/36.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 29.) sanotaan, että varhaiskasvatuksen uskonnollis-katsomukselliseen orientaatioon kuuluu lapsen oman uskonnon tai kat-

somuksen perinteisiin, tapoihin ja käytäntöihin perehtyminen. Lapsen kanssa keskustellaan ja pohditaan hänen omaan uskontoonsa ja muiden lasten vakaumuksiin liittyviä kysymyksiä etenkin silloin, kun ne nousevat lapsiryhmässä erityisesti esille.

Päiväkodin työntekijät käyvät vanhempien kanssa keskustelua lapsen kasvatuksesta ja luovat yhdessä lapselle henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32-33). Tästä suunnitelmasta käy ilmi lapsen vakaumus, jonka perusteella toteutetaan varhaiskasvatuksen uskonnollis-katsomuksellista orientaatiota. Käytännössä suunnitelmassa saatetaan vain mainita saako lapsi osallistua päiväkodin järjestämiin juhlapyhien viettoon, eikä aiheesta käydä varsinaista keskustelua. Näin on käynyt, koska uskontojen moninaisuuden vuoksi uskonnollinen opetus on muuttunut vaikeaksi ja helpointa on jättää uskontokasvatuksen osuus lapsen omalle perheelle. (Halme ym. 2011, 49.) Erilaiset uskonnolliset juhlapyhät ovat kuitenkin tärkeä osa suomalaista kulttuuria ja juhlien sisältöä käydään usein läpi erilaisissa toimintatuokioissa. Juhlapyhien asiasisältöinen läpikäyminen on hyvä tapa kertoa maahanmuuttajataustaisille lapsille uuden kotimaan tapakulttuurista (Baldock 2011, 72).

3.3 Varhaiskasvatuspalvelut kotouttamispalveluina

Kotouttamisella tarkoitetaan sitä prosessia, kun maahanmuuttaja kehittää tietojaan ja taitojaan toimia yhteiskunnassa (L 30.12.2010/1386). Maahanmuuttajien kotouttamisen tarkoituksena on hankkia maahanmuuttajalle tiedot ja taidot selvitä suomalaisessa yhteiskunnassa mahdollisimman pian maahantulon jälkeen, jotta maahanmuuttaja voi toimia yhteiskunnassa kuin kuka tahansa kansalainen. Yksi tärkeimmistä kotoutumisen edellytyksistä on kielen oppiminen. (Kunnat.net [Viitattu: 21.10.2012].) Kotoutuminen on yksilöllistä ja jotkut sopeutuvatkin uuden kotimaansa elämään nopeammin kuin toiset. Toiset taas tarvitsevat enemmän viranomaisten tai muiden tahojen tarjoamia tukipalveluita. (Työ- ja Elinkeinoministeriö 2012). Kotoutumisen onnistumisen kannalta on tärkeää, että varhaiskasvatuksen työntekijät ovat perehtyneet erilaisiin tarjolla oleviin kotoutuspalveluihin.

Yksi monikulttuurisuuskasvatuksen tavoitteista on opettaa vieraan kulttuurin yksilöitä oppimaan ja ymmärtämään valtaväestön kulttuuria (Banks 2008, 5). Suurin osa Suomen maahanmuuttajista on lapsia. Lasten kotoutumisessa päiväkodilla on merkittävä asema (Räty 2002, 163, 148). Päiväkodeissa ja päivähoidossa ylipääntään on kotouttamista varten käytössä erilaisia toimintatapoja kuten kielen opetusta ja suomalaiseen kulttuuriperinteeseen tutustumista. On kuitenkin tärkeää huomioida lapsen oma tahto ja toiveet sekä lapsen ikä- ja kehitystaso silloin, kun näitä toimenpiteitä ja palveluita aletaan toteuttaa (L 30.12.2010/1386). Lasten kotoutuminen vaatii erityistä huomioita, sillä kotimaan vaihtuessa lapsen itsetunto ja kulttuurillinen identiteetti ei useinkaan ole vielä kunnolla kehittynyt. Minuuden kehittyminen kahden eri kulttuurin välissä on haasteellista kenelle tahansa. Lapsen ympäristön on nähtävä monikulttuurisuus positiivisena asiana ja opetettava tämä näkökanta myös lapselle. Lapsi tarvitsee aikuisten apua ymmärtääkseen kulttuurieroavaisuuksia. (Räty 2002, 163.) Lapsen vanhempien ja päivähoidon henkilöstön on siis nähtävä lapsen monikulttuurisuus voimavarana ja kehitettävä kulttuuri-taustan hyväksikäyttöä toimivan kasvatuskumppanuussuhteen avulla.

Jotta maahanmuuttajataustainen lapsi saisi päiväkodista parhaan mahdollisen tuen, on päiväkodin henkilöstön tutustuttava lapsen oman kulttuurin erityispiirteisiin. Maahanmuuttajataustaisen lapsen kulttuuri- ja uskontotaustaa on ymmärrettävä ja kunnioitettava, vaikka ne eroaisivatkin suuresti totutuista suomalaisista käytänteistä. Kulttuuritavoista on keskusteltava lapsen vanhempien kanssa, mikäli ne ovat ristiriidassa Suomen lainsäädännön kanssa. Esimerkiksi ruumiillinen kuritus ja ympärileikkaukset ovat Suomessa kiellettyjä (Lastensuojelun keskusliitto [Viitattu: 27.11.2012] Lääkäriliitto 2009). Päiväkodin henkilöstön on hyvä olla tietoinen siitä, että usein vanhemmat toivovat päiväkodin suomalaistavan lapsen eli opettavan lapselle tapoja ja kielen, jotta lapsi oppisi elämään suomalaisessa kulttuurissa mahdollisimman nopeasti. Kotoutumisen on kuitenkin tapahduttava lapsen ehdoilla ja hänelle sopivalla tahdilla. (Räty 2002, 165-167.)

Jos alkaa näyttää siltä, että lapsen kotoutuminen ja integroituminen päiväkotiryhmään viivästyy, on varhaiskasvatuksella käytössä monia eri tukipalveluita. Tukimuotoihin kuuluu esimerkiksi varhaiskasvatusympäristön muokkaaminen siten, että ympäristö palvelee paremmin lapsen kehitystarpeita. Samalla aletaan käyttää

erilaisia kuntoutusmenetelmiä lapsen kehityksen tukena. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että järjestetään sellaisia toimintoja, joissa lapsi voi harjoitella ja kehittää puutteellisia taitojaan. (Kasvun kumppanit 2012b.) Nämä tukimuodot kuuluvat varhaiskasvatuksen tarjoamiin palveluihin, joten lapsen varsinaista diagnosointia ei tarvita, vaan tukitoimet voidaan ottaa käyttöön heti, kun lapsen kehityskulussa huomataan viivästymiä. Varhaiskasvatuksen tukitoimien puitteissa voidaan muokata kasvu ympäristöä siten, että se palvelee lasten tarpeita entistä paremmin. Tämän lisäksi toimintatuokioita suunnitellaan ja toteutetaan niin, että lapset pääsevät harjoittelemaan enemmän niitä taitoja, joiden kehitys vaatii lisäpanostusta. On myös tärkeää muistaa tukea lapsen itsetuntoa, sillä itsetunnon merkitys uusien asioiden oppimisessa on merkittävä. (Heinämäki 2004, 33-36.)

4 SOSIONOMI (AMK) MAAHANMUUTTAJATAUSTAISEN LAPSEN JA HÄNEN VANHEMPIENSA TUKENA

Tässä luvussa tarkastelen sosionomia (AMK) yhtenä varhaiskasvatuksen toimijana. Avaan sosionomin (AMK) kompetensseja monikulttuurisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Lopuksi pohdin vielä yleisesti sitä, miksi sosionomi (AMK) on pätevä toimimaan maahanmuuttajataustaisen lapsen kasvun tukijana.

Sosionomi (AMK) voi halutessaan painottaa opintonsa koskemaan varhaiskasvatusta sekä sosiaalipedagogiikkaa ja saada varhaiskasvatusosaamisensa vastamaan lastentarhanopettajalle määritellyjä kelpoisuusvaatimuksia eli kompetensseja. Tällöin sosionomi (AMK) voi toimia päivähoitossa lastentarhanopettajan nimikkeellä. Sosionomin (AMK) osaamisessa korostuu yhteinen kasvatustyö perheen kanssa sekä moniammatillinen yhteistyö. Lastentarhanopettajan erityisosaaminen kohdistuu enemmän lapsen kanssa tehtävään kasvatustyöhön. (Happo 2008, 105.)

4.1. Sosionomin (AMK) kompetenssit monikulttuurisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta

Sosionomille (AMK) on määritelty kuusi eri kompetenssia (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010). Kaikista kuudesta kompetenssista on hyötyä, kun työskennellään maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Ensimmäinen kompetenssi on Sosiaalialan eettinen osaaminen. Se pitää sisällään vaatimuksen tasarvon ja suvaitsevaisuuden edistämisestä sekä kyvykkyyden toimia arvoriititöissä sisältävissä tilanteissa. Sosionomi (AMK) osaa siis työskennellä tasavertaisesti kaikkien perheiden kanssa. (Sosionomi (AMK) kompetenssit koulutuksen eri vaiheissa [Viitattu: 26.11.2012].) Toinen kompetenssi on nimeltään Asiakastyön osaaminen ja sen mukaan sosionomi (AMK) osaa ohjata asiakastaan tavoitteellisesti sekä tukea asiakasta käyttämään omia voimavarojaan. Kolmannessa kompe-

tenssissa painotetaan sosiaalialan palveluosaamista eli sosionomi (AMK) osaa tunnistaa asiakkaansa palvelutarpeet ja hän kykenee ohjaamaan asiakkaansa oikean palvelun piiriin. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010.) Päivähoidon työntekijän, tässä tapauksessa sosionomin (AMK), asiakastyö- ja palvelujärjestelmäosaaminen on erittäin tärkeässä osassa, kun tuetaan maahanmuuttajataustaisen lapsen ja hänen perheensä kotoutumisprosessia.

Kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen eli neljännen kompetenssin mukaan sosionomi (AMK) osaa tunnistaa epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta muodostavia yhteiskunnan rakenteita ja prosesseja. Osaamisvaatimukseen kuuluu myös osallisuuden tukeminen ja vaikuttamistyöhön osallistuminen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010.) Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että sosionomi (AMK) tunnistaa lasten kulttuurin ja yhteisön erikoispiirteet ja hyödyntää niitä kasvatustyössä (Sosionomi (AMK) kompetenssit koulutuksen eri vaiheissa [Viitattu: 26.11.2012.]). Tutkimuksellisessa kehittämisosaamiskompetenssissa on määritelty sosionomin (AMK) tutkiva ja kehittävä työote sekä kyky suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin erilaisissa kehittämissankkeissa (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010). Tämä kompetenssi on tärkeä, sillä maahanmuuttajataustaiset lapset ovat taustoiltaan hyvinkin erilaisia ja siksi erilaisia työmuotoja on kehitettävä jatkuvasti tukemaan kunkin lapsen kasvua niin, että lapsi kasvaa ja kehittyy tasaisesti oli hänen taustansa mikä tahansa. Kuudes kompetenssi käsittelee johtamisosaamista. Mikäli sosionomi (AMK) työskentelee päiväkodin johtajana, on hänen kompetenssin mukaan huomioitava kaikki asiakasperheet, tuettava työntekijöidensä ammatillista osaamista ja luotava sujuvat palveluprosessit (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010). Tätä vaaditaan myös silloin, kun asiakkaina on maahanmuuttajataustaisia perheitä.

4.2 Sosionomi (AMK) tukemassa maahanmuuttajataustaista lasta

Sosionomin (AMK) erityisosaamiseen kuuluu tukea ja turvata inhimillistä kasvua, kehitystä ja sosiaalista toimintakykyä. Tämän lisäksi sosionomi (AMK) osaa karottaa asiakkaansa sosiaalisen tilanteen ja luoda sen mukaan kullekin asiakkaalle sopivat toimintatavat. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen kannalta on

tärkeää, että sosionomin osaamiseen kuuluu vuorovaikutussuhteiden ja sosiaalisten taitojen tukeminen. Osaamisvaatimuksena on vielä sosialisatioprosessin eri vaiheiden tunteminen, josta on apua lapsen kotouttamisprosessissa. Sosionomiopintoihin liittyy myös monikulttuurista työtä käsitteleviä kursseja, jotka luovat perustaa maahanmuuttajien kanssa tehtävälle työlle. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 1999.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävänä on tukea ja auttaa vanhempia kasvatustyössä. Erityisesti monikulttuuriset perheet tarvitsevat tukea sopeutuakseen toiseen kulttuuriin ja yhteiskunnan tapoihin. Lapselle on luotava turvallinen kasvuympäristö, jotta kehitys sujuisi ilman suuria häiriöitä. Eri kielten ja kulttuurien välissä elävän lapsen on tehtävä töitä löytääkseen oma identiteettinsä. Nämä vaatimukset käyvät yhteen Sosionomin (AMK) kompetenssien kanssa ja siksi sosionomit (AMK) ovat koulutuksensa puolesta päteviä toimimaan maahanmuuttajataustaisen lapsien ja heidän perheidensä tukena.

5 TUTKIMUSPROSESSI JA AINEISTON ANALYYSI

Aloitin tutkimukseni tekemisen keväällä 2012. Tutkimuskysymyksinäni ovat mitä monikulttuurinen varhaiskasvatus on, miten sitä toteutetaan ja mitä haasteita ja hyötyjä monikulttuurisuus työntekijöiden mielestä tuo mukanaan. Yhteistyökumppaninani tutkimuksessa oli Tampereen kaupungin päivähoito. Aineistonkeruuta varten otin yhteyttä Tamperelaisiin päiväkoteihin maaliskuun vaihteessa ja haastattelut tein toukokuussa. Tässä luvussa kerron tarkemmin tutkimusprosessistani ja arvioin tutkimukseni eettisyyttä ja luotettavuutta.

5.1 Tutkimuksen toteuttaminen ja aineistonkeruu

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on ihmistieteissä käytössä oleva menetelmäsuuntaus. Laadullisessa tutkimuksessa analysoidaan usein jotain tiettyä prosessia tai tapausta, jolloin tutkimustulosten perustelujen on löydettävä tutkimustulosten analyysistä sekä tutkijan keräämästä tutkimusaineistosta. Laadullisen tutkimusaineiston analyysi on asioiden pohdiskelua ja uudelleenajattelua, joka ei perustu pelkästään muuttujien väliselle määrälliselle suhteelle. (Alasuutari [Viitattu: 27.11.2012].) Tutkimukseni on laadullinen, koska käytin prosessin aikana laadulliselle tutkimukselle ominaisia toimintatapoja. Tavoitteenani on tutkimukseni avulla ymmärtää ja kuvata käytössä olevia monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toteutustapoja. Samat päämäärät on asetettu laadulliselle tutkimuksellekin. Laadullista tutkimusta käytetään yleensä silloin, kun tutkimuskohdetta on vaikea mitata ja siksi tutkimuksessa saatu tieto perustuukin tutkijan ja tutkittavien henkilöiden väliselle ymmärrykselle tutkittavasta ilmiöstä. (Pitkäranta 2010, 20-23.) Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatapojen kartoitus onnistuu esimerkiksi haastattelemalla monikulttuuristen lasten kanssa työskenteleviä päiväkodin työntekijöitä.

Aineistonkeruumenetelmänä käyttämäni teemahaastattelu on laadulliselle tutkimukselle tyypillinen. Otin sähköpostitse yhteyttä tamperelaisiin päiväkodinjohtajiin

(Liite 1) ja pyysin heitä etsimään henkilökunnastaan vapaaehtoisia haastateltavia. Haastatteluissa halusin selvittää monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatapoja ja työntekijöiden kokemuksia aiheeseen liittyen. En asettanut haastateltaville mitään kriteereitä monikulttuurista varhaiskasvatusta kohtaan, onhan kokemattomuuskin jo kokemus sinänsä. Päiväkotien johtajat saattoivat vaikuttaa haastateltavien valintaprosessiin ja valikoida henkilöstöstään sellaiset työntekijät, joilla on paljon kokemusta monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta. Tämä oli kuitenkin paras tapa hankkia haastateltavat, koska päiväkotien johtajien yhteystiedot löytyvät Tampereen kaupungin Internetsivuilla, mutta yksittäisten työntekijöiden tietoja ei ole saatavilla. Haastatteluja tehdessä kysyin haastateltavien työkokemusta aiheeseeni liittyen ja kokemuksen pituus vaihteli haastateltavasta riippuen. En siis tiedä ovatko johtajat erityisesti valikoineet tutkimukseen osallistuvia henkilöitä vai perustuiko osallistuminen vapaaehtoisuuteen.

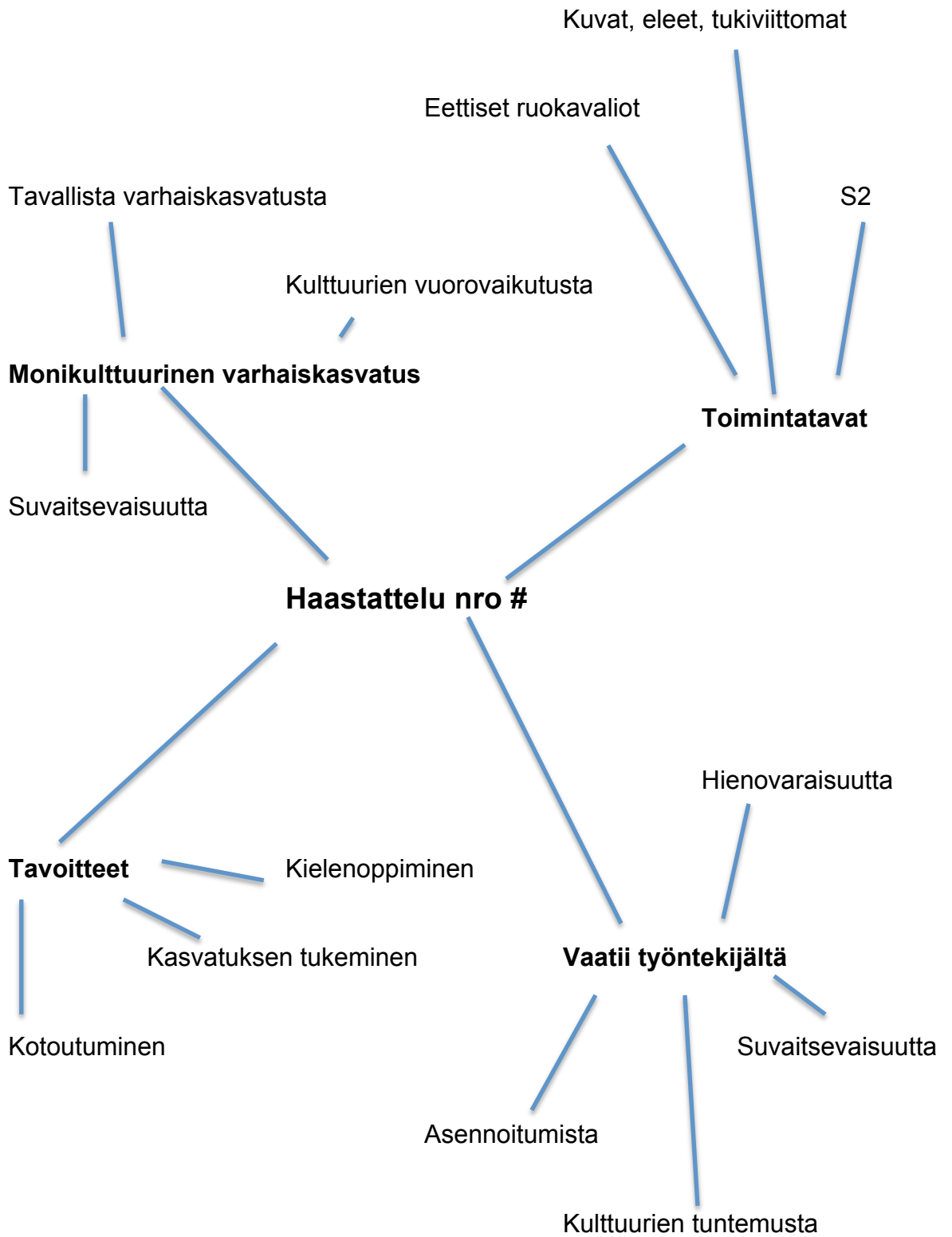
Haastattelurungon (Liite 2) luomisessa pyysin apua muilta opiskelijoilta ja ohjaajaltani opinnäytetyöseminaarissa. Haastattelurunkoa laatiessani käytin apunani omia kokemuksiani monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta, sillä olen tehnyt yhden opiskeluihini liittyvän työharjoittelun monikulttuurisessa päiväkodissa. Lähetin haastattelurungon haastateltaville sähköpostilla etukäteen tutustuttavaksi. Haastattelut olivat teemahaastatteluja, koska olin suunnitellut kysymykset etukäteen, mutta itse haastattelutilanne oli keskustelunomainen ja minulla oli tilaisuus esittää myös tarkentavia kysymyksiä (Vuorela 2005, 39-40). Teemahaastattelut ovat keskusteluja, joiden tarkoitus on päätetty jo etukäteen. Teemahaastattelujen etu on se, että aineisto kuvaa haastateltavan omia kokemuksia, eikä tutkijan asiantuntemus ja etukäteen suunnitellut vastausvaihtoehdot juurikaan pääse aineistoon vaikuttamaan. (Virsta [Viitattu: 27.11.2012].) Haastattelukysymykset käsittelivät muun muassa monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatapoja, tavoitteita ja haasteita. Lähetin kysymykset haastateltaville, jotta he saivat halutessaan valmistautua haastattelutapahtumaan, eikä aikaa kulunut asioiden pitkälliseen pohtimiseen itse tilanteessa. Kysymysten etukäteen lähettäminen saattoi tietenkin johtaa siihen, että vastauksia on mietitty muiden työntekijöiden kanssa eivätkä vastaukset siten välttämättä vastaa haastateltavien omaa mielipidettä. Haastattellessani päiväkotien työntekijöitä jotkut heistä sanoivat suoraan, että vastauksia oli pohdittu ja keräilty kokoon yhdessä työtovereiden kanssa. Tutkimuksessani halusin kuitenkin kartoit-

taa monikulttuurisen varhaiskasvatuksen pääpiirteitä yleisellä tasolla, enkä niinkään selvittää yksittäisten henkilöiden tuntemuksia. Tutkimukseni kannalta on melkein parempi, jos vastaukset kuvaavat koko päiväkodin työntekijöiden mielteitä eivätkä pelkästään haastateltavien henkilökohtaisia ajatuksia.

5.2 Aineiston analyysi

Haastattelujen jälkeen aloin miettiä, miten saan järjesteltyä aineistoani niin, että saan siitä esiin tutkimukseni kannalta tärkeimmät asiat. Luettuani litteroidut haastattelut läpi nostin aineistosta esiin kolme aihealuetta, jotka pitivät sisällään tärkeimmät aiheet tutkimukseni kannalta. Tärkeimmiksi aiheiksi nousivat monikulttuurisen varhaiskasvatuksen käsite, monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatavat, työn tavoitteet, sekä monikulttuurisuuden luomat vaatimukset kasvatushenkilöstölle. Aineiston järjestämis- ja litterointiprosessin jälkeen aloitetaan yleensä aineiston analyysi (Hirsjärvi ym. 2004, 211).

Käytin analyysissäni aineiston teemoittelua. Teemoittelussa aineistosta nostetaan keskeisiä aiheita joko aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti. Teemoittelussa voidaan tarkastella aineistoa sen yhdistävien tekijöiden tai erottavien tekijöiden kannalta. Teemoittelun tarkoituksena on usein pelkistää saatua aineistoa, jotta saataisiin esiin tutkimuksen kannalta tärkeät seikat. (Silius 2008.) Litteroidussa haastatteluaineistossa oli melko paljon sellaisia asioita, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymykseeni ja siksi aineisto oli muutettava tiivistetympään muotoon. Päädyin tekemään kustakin haastattelusta käsitekartan, jotka perustuivat edellä mainitsemiini pääaiheisiin. Käsitekartan avulla päästään helposti käsiksi tekstin ”punaiseen lankaan” ja siksi suurien kokonaisuuksien hahmottaminen sujuu paremmin (Helsingin yliopisto [Viitattu: 18.11.2012]). Yhteensä käsitekarttoja tuli yhdeksän kappaletta. Kartan keskelle asetin haastateltavan henkilön, jonka ympärille kirjoitin pääaiheisiin nojaten haastatteluissa esille tulleet asiat. Karttojen avulla haastatteluja oli helppo vertailla keskenään.

Kuvio 1. Esimerkki laatimistani käsittekartoista

5.3. Tutkimuksen reliabiliteetti, validiteetti ja eettisyys

Tutkimuksen reliabiliteettia tarkastellessa pohditaan tutkimuksessa käytetyn tutkimusmenetelmän ja tutkimuksesta saatujen tulosten luotettavuutta. Yksi tutkimuksen luotettavuuden tae on se, jos tutkimus voidaan toistaa samankaltaisin tuloksin jossakin muussa ympäristössä. Reliabiliteetin tarkoituksena on osoittaa, etteivät tutkimustulokset ole sattumanvaraisia. (Hiltunen 2009.) Käyttämäni teemahaastattelua voi hyödyntää minkä tahansa päiväkodin työntekijöille, koska sen sisältämät teemat ja kysymykset eivät ole aikaan tai paikkaan sidottuja. Haastattelujen tarkoituksena oli selvittää haastateltavien omia mielipiteitä, joten tutkimukseni tulokset saattavat olla jonkin verran paikkariippuvaisia. Litteroin nauhoittamani haastattelut sanasta sanaan ja litteroiduista haastatteluista muodostetuissa käsiteläksissä käytin haastateltavien omia sanoja, jotta saisin minimoitua oman vaikutukseni haastattelutuloksiin. Toki analyysivaiheessa haastatteluja oli jonkin verran tulkittava, mutta se on laadullisen tutkimuksen analyysissä välttämätöntä.

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä eli sitä, onko tutkimus tehty huolellisesti ja ovatko tuloksista tehdyt päätelmät niin sanotusti oikeita (KvaliMOTV a [Viitattu: 26.11.2012]). Kuten jo mainitsin, olen tutkimuksen teossa ja tulosten analysoinnissa pyrkinyt tarkkuuteen ja validiin tutkimukseen. Analyysi ja tutkimustulosten soveltaminen on vaihe, joka vaikuttaa merkittävästi myös tutkimuksen eettisyyteen (KvaliMOTV b [Viitattu: 26.11.2012]). Tutkimustuloksia raportoidessa huomasin, että esittämäni kysymykset olivat jossain kohdissa hieman puutteelliset ja joissakin haastatteluissa olisin voinut tehdä tarkentavia kysymyksiä. Olen sitoutunut tutkijan eettisiin periaatteisiin jo tutkimuslupavaiheessa. Tampereen kaupungin sivistyspalveluiden tutkimuslupahakemuksessa on lupauduttava kunnioittamaan tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden anonymiteettia ja vältettävä henkilöiden vahingoittamista tai halventamista. (Tampereen kaupungin sivistyspalveluiden tutkimuslupahakemus [Viitattu: 26.11.2012].)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä osiossa kerron tutkimukseni tuloksista. Olen jakanut tulokset haastatteluista nousseiden pääaiheiden mukaisesti kolmeen osaan. Nämä aiheet ovat monikulttuurinen varhaiskasvatus käsitteenä, käytössä olevat toimintatavat ja työn haasteellisuus. Ensimmäiseksi kerron, mitä monikulttuurinen varhaiskasvatus haastattelujen perusteella on, sen jälkeen keskityn toimintatapoihin ja monikulttuurisuuden luomiin haasteisiin ja hyötyihin.

6.1 Mitä monikulttuurinen varhaiskasvatus on

Monissa haastatteluissa korostui se, että monikulttuurinen varhaiskasvatus on samanlaista perusvarhaiskasvatustyötä kuin mikä tahansa muukin varhaiskasvatustyö. Päivittäisten toimintojen aiheet ja painotukset nousevat lasten arjesta. Monikulttuuristen lasten ikä- ja kehityshaasteet huomioidaan samalla tavoin kuin muidenkin lasten kohdalla. Monikulttuurisia perheitä tuetaan ja heidän kanssaan pyritään luomaan samanlainen kasvatuskumppanuussuhde kuin muidenkin perheiden kanssa. Monikulttuurisuus tuo vain uuden näkökulman ja toisenlaisia vivahteita perustyöhön. Kun ryhmässä on monikulttuurisia lapsia, ovat erilaiset kulttuurit vahva osa arkea. Lapset kiinnostuvat erilaisuudesta ja erilaisuutta myös käsitellään lasten kanssa järjestetyissä tuokioissa. Monikulttuuristen lasten osuudella päiväkotiryhmässä uskottiin olevan positiivisia vaikutuksia suomalaisiin lapsiin. Kun päiväkotiryhmän lapset ovat kulttuuritaustoiltaan erilaisia, oppivat lapset hyväksymään erilaisuutta. Suvaitsevaisuuskasvatus on siis tärkeä osa monikulttuurista varhaiskasvatusta, sillä sen puitteissa tutustutaan erilaisiin elämäntapoihin, kieliin, arvoihin ja vaikkapa musiikkiin. Monikulttuurisuuteen painottuvassa päiväkodissa myös suomalainen lapsi oppii erottelamaan oman kulttuurinsa tapoja ja erityispiirteitä. (Halme ym. 2011, 43.)

Kun lapsiryhmässä on maahanmuuttajataustaisia lapsia, on tärkeää muistaa heidän kulttuuritaustansa erilaisia toimintoja suunnitellessa. Päiväkodin työntekijöiden on tuettava lapsen omaa kulttuuritaustaa, jotta lapsi pystyisi rakentamaan omaa identiteettiään ja jotta integroituminen omaan päiväkotiryhmään ja sitä kautta koko yhteiskuntaan mahdollistuisi. Lapsen kannalta on helpointa, jos vanhemmat tutustuvat häntä oman maansa kulttuuriin ja päiväkodin työntekijät suomalaiseen kulttuuriin. Päiväkodin työntekijöiden on hyvä tutustua lasten erilaisiin kulttuuritaustoihin, jotta kulttuurien suurimmat eroavaisuudet voitaisiin ottaa huomioon varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseeni osallistuneissa päiväkodeissa oli lapsia muun muassa Venäjältä, Iranista, somaliasta sekä Bosnia ja Hertsegovinasta. Kulttuurien kirjo on siis hyvin laaja. Haastateltavat kertoivat tutustuvansa lasten eri kulttuuritaustoihin, mutta sitä, miten tutustuminen käytännössä tapahtuu, ei mainittu. Monikulttuurista varhaiskasvatusta voidaan pitää erilaisten kulttuurien vuorovaikutuksena, jonka puitteissa opitaan ymmärtämään erilaisia kulttuurieroja.

Viidessä haastattelusta yhdeksästä korostui monikulttuurisen varhaiskasvatuksen merkitys kielen kehityksen tukemisessa. Päiväkodin tehtävänä on suomen kielen opettaminen lapselle. Lapsen monikielisyyttä on ymmärrettävä ja tuettava. Monikielisyyttä voi tukea painottamalla sen merkitystä lasten vanhemmille. Vanhempien on kotona puhuttava lapselle hänen äidinkieltään, sillä päiväkodissa se ei useinkaan ole mahdollista. Ymmärrettiin, että äidinkieli ja vieras kieli kehittyvät yhtä aikaa ja kehityksen takaamiseksi niitä molempia on käytettävä rinnakkain. Yhdessä haastattelussa nousi esiin monikulttuurisen varhaiskasvatuksen vaikutus lapsen kotoutumiseen.

6.2 Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatavat

Haastatteluiden perusteella tärkeimmäksi monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatavaksi nousi suomi toisena kielenä (S2) -tuokiot. Suomen kielen oppiminen mainittiin lapsen osalta myös yhdeksi tärkeimmäksi monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tavoitteeksi. Päiväkodin tehtävänä on opettaa maahanmuuttajataustaiselle lapselle suomea. Vanhemmille painotetaan oman äidinkielen opettamista

kotona, koska päiväkodissa sitä on usein vaikeaa järjestää. Jotkut päiväkodit järjestävät yhdessä koulujen kanssa lasten oman äidinkielen opetusta, mutta näihin ryhmiin joutuu suuren osanottajahalukkuuden takia usein jonottamaan ja yleensä ryhmiin pääsevät vain seuraavana vuonna koulutiensä aloittavat esikoululaiset sekä ne lapset, joilla on merkittäviä ongelmia oman äidinkielen oppimisessa.

Haastatteluista selvisi, että varsinaisia S2 -tuokioita pidetään lapsiryhmässä noin kerran viikossa. S2 -tuokiot toteutetaan pienryhmissä, joissa on mukana niin maahanmuuttajataustaisia lapsia kuin suomalaisia lapsia. Tuokioiden aiheet valikoituvat usein lasten omien kiinnostusten mukaan. Työntekijät yhdistävät tuokioihin varhaiskasvatuksen orientaatioita sekä päiväkodin omia kasvatuseriaa. Joillakin päiväkodeilla on käytössä erillisiä S2 -opetukseen luotuja materiaaleja. Kielen kehitykseen panostetaan päivittäin erilaisissa arjen toiminnoissa. Työntekijät painottivat esineiden ja asioiden sanoittamisen tärkeyttä esimerkiksi pukeutumisen ja ruokailutilanteissa. Sanoittamisella työntekijät tarkoittivat sitä, että erilaisille esineille ja asioille annetaan nimet ja lasten kanssa toimiessa näitä nimiä käytetään ja toistetaan mahdollisimman paljon, jotta ne jäisivät lapsen mieleen. Sanoittaminen on olennainen ja tärkeä osa lapsen kielen kehityksen tukemista (Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto 2007, 29). Lasten kanssa lauletaan, lorutellaan ja heille luetaan satuja. Kaikki nämä toiminnot kartuttavat lapsen sanavarastoa. Kielen oppimisessa erilaisten asioiden ja sanojen toistaminen on tärkeää. Kielelliset mallit syntyvät ja oppiminen syventyy ymmärrykseksi silloin, kun asiaa käsitellään useamman kerran.

Maahanmuuttajataustaisen lapsen tullessa päiväkotiin hän ei välttämättä osaa tai ymmärrä suomen kieltä vielä yhtään. Silloin viestintä painottuu ilmeisiin ja eleisiin. Kuvat ovat tärkeä osa viestintää niin maahanmuuttajataustaisille lapsille kuin suomalaisillekin lapsille. Päivän tapahtumat on kuvitettu ja asetettu tapahtumajärjestykseen päiväkodin seinälle. Tätä aikataulua käydään lasten kanssa läpi ja siitä on apua myös niille vanhemmille, jotka eivät puhu kunnolla suomea. Kuvia käytetään apuna myös silloin, kun halutaan ilmaista esineiden sijaintia. Esimerkiksi eteisessä on kuvia eri vaatekappaleista ilmaisemassa kunkin vaatteiden paikkaa huoneessa. Yhtenä kommunikoinnin apukeinona maahanmuuttajataustaisen lasten kanssa käytetään tukiviittomia. Tukiviittomat olivat käytössä myös tutkimukseeni osallistu-

neissa päiväkodeissa. Tukiviittomien käyttöä työntekijät olivat opetelleet järjestetyissä koulutustilaisuuksissa. Tukiviittomat perustuvat puheeseen ja niitä käytetään puheen tukena. Lauseen tärkein osa viitotaan käsin ja usein nämä viittomat ovat hyvin viitottavaa avainsanaa kuvailevia. (Peda.net 2012b.)

Maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen kehitystä tutkitaan erilaisilla testeillä. Kettutestin ja Repun takanassa alkukartoituksen tarkoituksena on antaa kuva siitä, missä vaiheessa lapsen suomen kielen oppiminen on (Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut 2011). Lapsille voidaan tehdä myös oman äidinkielen arvio, mikäli äidinkielen kehityksessä epäillään olevan viivästymiä. Yhdeksi tärkeäksi asiaksi kielestä puhuttaessa nousi tulkki ja tulkkipalveluiden käyttö. Tulkkipalvelun käyttömahdollisuutta pidettiin tärkeänä sellaisissa varhaiskasvatuskeskusteluissa, joiden osapuolilla ei ole yhteistä kieltä. Mikäli lapsen vanhemmat eivät ymmärrä tai puhu suomea tarpeeksi hyvin, otetaan tulkin palvelut yleensä mielihyvin käyttöön.

Suomalaisiin kulttuuriperinteisiin perehdytään pääsääntöisesti erilaisten juhlapyhien yhteydessä. Varsinaista uskontokasvatusta ei esimerkiksi jouluna pidetä, koska monet uskonnot eivät joulua vietä. Jouluna on kuitenkin tärkeä osa suomalaista kulttuuria ja siksi sitä on hyvä käsitellä varhaiskasvatuksessa asiasisältöisesti. Asioita käydään läpi vaikkapa pienryhmissä, jolloin aihetta on helppo käsitellä niin kuin lapset itse haluavat. Pienryhmissä voidaan vaikka keskustella jokaisen ryhmään kuuluvan lapsen kulttuurin tavasta käsitellä joulua. Näin jokaisen lapsen kulttuurista tulee huomioiduksi. Jouluna ja pääsiäisenä tehdään yleensä retki kirkkoon ja retkeä varten lasten vanhemmilta pyydetään erillinen lupa. Jotkut maahanmuuttajataustaiset lapset ovat osallistuneet näihin retkiin vaikka kuuluvatkin eri uskontoon. Tällöin vanhemmat ovat nähneet retken sosiaalistavana tapahtumana, jolloin lapsi tutustuu suomalaiseen kulttuuriin.

Tutkimukseeni osallistuneissa päiväkodeissa opetellaan suomalaisia tapoja päivittäisten toimintojen ohessa. Ulos lähdettäessä voidaan keskustella suomalaisista vuodenaajoista ja niihin liittyvästä vaatetuksesta. Ruokailutilanteissa maistellaan erilaisia suomalaisia ruokia. Ruuan valmistuksessa on otettu huomioon erilaiset eettiset ruokavaliot yhtä tarkasti kuin ruoka-aineallergiatkin. Eettisellä ruokavaliolla

haastateltavat tarkoittivat eri uskontoihin ja vakaumuksiin liittyviä ruokasäädöksiä. Yhdessä haastatteluuni osallistuneessa päiväkodissa oli pidetty erilaisten kulttuurien teemapäiviä. Silloin pukeudutaan tietyn kulttuurin mukaisesti, kuunnellaan aiheeseen sopivaa musiikkia ja leivotaan joitakin perinteisiä leivonnaisia.

6.3 Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen luomat haasteet ja hyödyt työntekijän näkökulmasta

Haastateltavat näkivät monikulttuurisuuden tuovan päiväkotiin pääasiassa positiivisia haasteita. Päivittäiset toiminnot monikulttuurisessa päiväkodissa saattavat kulttuurien törmätessä saada yllättäviäkin haasteita. Usein lapset puhuvat parempaa suomea kuin heidän vanhempansa ja siksi kasvatuskumppanuuden syntyminen ja toteutuminen vaatii lisätoimia. Työntekijöiltä vaaditaan rohkeutta puhua vanhemmille, vaikka varsinaista yhteistä kieltä ei olisikaan. Lapsen varhaiskasvatust keskusteluun on varattava tulkki ja henkilöstön on tiedettävä, mitä asioita tulkin varaamiseen ja hänen kanssaan työskentelemiseen liittyy. Päivittäisissä kohtaamisissa tulkkia ei kuitenkaan yleensä ole ja silloin on turvauduttava elekieleen. Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tavoitteet ovat pitkälti samat kuin muunkin varhaiskasvatuksen tavoitteet. Perheiden kanssa tavoitellaan kasvatuskumppanuutta ja jokaisen lapsen kasvulle ja kehitykselle luodaan omat yksityiset tavoitteensa.

Monikulttuuristen perheiden kohtaaminen vaatii työntekijältä avointa mieltä ja tutustumista perheiden kulttuuriin. Eri kulttuurien tuntemus on tärkeää, koska päiväkodin henkilöstön on kyettävä selittämään kulttuurien eroavaisuuksia lapsille. Näissä tilanteissa työntekijältä vaaditaan kärsivällisyyttä ja asenoitumista siihen, ettei tilanne välttämättä etene suunnitellusti, sillä lapset saattavat esittää omia odottamattomia kysymyksiä. Ilman eri kulttuurien tuntemusta lasten monikulttuurisuuden tukeminen on työntekijälle haastavaa. Kulttuurikasvatuksessa on kuitenkin muistettava se, ettei asioita saa yleistää, sillä jokaisessa perheessä on oma kulttuurinsa ja siihen liittyvät toteutustapansa. Esimerkiksi uskonnoissa on tapahtunut maallistumista, eli kaikkia uskonnon liittyviä tapoja ei toteuteta käytännön elämäs-

sä ja siksi vaikkapa verrattaessa kahta muslimiperhettä toisiinsa saatetaan havaita suuriakin eroja uskonnollisessa käyttäytymisessä.

Haasteellisuuden lisäksi monikulttuurisuus päiväkodissa on myös hyvin antoisaa. Tutustuminen uusiin kulttuureihin tuo mukanaan uusia työtapoja. Käytännön lisäksi uusia taitoja voi oppia keskustelemalla muiden työntekijöiden kanssa. Monikulttuurisuus tuo mukanaan usein muidenkin alojen ammattilaisia, joilta voi oppia jotakin uutta. Monikulttuuristen lasten kasvua ja etenkin kielen kehitystä on mukava seurata, varsinkin jos lapsen oppiminen sujuu ongelmitta. On muistettava, että suomalaisilla lapsillakin on omat kasvu- ja kehityshaasteensa eikä lapsen etninen tausta välttämättä edes tuo mukanaan mitään erityisiä haasteita. Monikulttuurisuutta pidettiin hyvänä asiana, koska suvaitsevaisuuskasvatusta on helpompi toteuttaa silloin, kun erilaisuus on vahvasti mukana päiväkodin arjessa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Monikulttuurisuus on 2000 –luvulla noussut Suomessa yleiseksi keskustelunaiheeksi. Työvoimapulaan on haettu ratkaisua hankkimalla työntekijöitä ulkomailta. Maailman kriisialueet ovat nousseet uutisotsikoihin ja etenkin luonnonkatastrofien uhreiksi joutuneita maita on yritetty auttaa mahdollisimman monin tavoin. Maailma on globalisaation myötä pienentynyt ja vastuuta eri alueiden ongelmista jaetaan entistä enemmän myös muille maille. Vähitellen monikulttuurisuus on hivuttautunut entistä enemmän myös lasten varhaiskasvatuspalveluihin. Oman tutkimukseni lisäksi monikulttuurista varhaiskasvatusta on Suomessa tutkittu muun muassa lasten vanhempien kokemusten kautta sekä kasvatuskumppanuuden näkökulmasta (Leinonen 2011, Lensu 2010).

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää mitä monikulttuurinen varhaiskasvatus on, miten sitä toteutetaan ja mitä haasteista se asettaa työntekijälle. Aineistoni vastasi asetettuihin kysymyksiin hyvin, vaikka aineiston analyysissä huomasinkin, että joitakin taustatietoja olisi ollut hyvä kysyä hieman tarkemmin. Tutkimuksestani selvisi, etteivät monikulttuurisen varhaiskasvatuksen päämäärät juurikaan eroa tavalisesta varhaiskasvatuksesta. Sekä varhaiskasvatuksessa että monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa on tärkeää tukea lasta tämän omassa kasvuprosessissa, jotta lapsen identiteetti vahvistuisi ja itseluottamus kasvaisi lapsen kehityksen mukana. Maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutustarve tulee tekemieni haastattelujen perusteella täytetyksi, kun maahanmuuttajataustaiset lapset osallistuvat suomalaisiin varhaiskasvatuspalveluihin ja sen järjestämiin toimintoihin. Kotoutumisprosessiin kuuluu kielen ja muiden suomalaisen yhteiskuntaa sopeutumiseen vaadittavien taitojen oppiminen (Työ- ja Elinkeinoministeriö 2012). Varhaiskasvatuksessa kotoutustyön pääpaino on lapsessa, mutta myös vanhemmat oppivat lapsensa kautta uuden kulttuurin tapoja.

Päivähoidon työntekijät voivat itseopiskelulla kartuttaa omaa kulttuuritietämystään ennen maahanmuuttajataustaisen lapsen kohtaamista. Usein käy kuitenkin niin, että toiset kulttuurit oppii tuntemaan vasta, kun niihin on käytännön työelämässä törmännyt. Työ maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa vaatii työntekijältä positiivista asennoitumista uusiin haasteisiin, joita monikulttuurinen varhaiskasvatus voi tuoda työpäiviin. Tutkimukseni osoittaa sen, että monikulttuurinen varhaiskasvatus on osa perinteistä varhaiskasvatustyötä ja monissa päiväkodeissa se on jo arkipäivää. Nykyaikaisiin työtapoihin kuuluu kuitenkin jatkuva kehittäminen. Opinäytetyöni jatkotutkimuksena voisi tutkia lasten vanhempien mielipiteitä monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta. Käyttämäni haastattelurunkoa (Liite 2) voisi muokata tähän tarkoitukseen sopivaksi. Näin saataisiin selville asiakkaiden tyytyväisyys saamiinsa palveluihin ja työtapoja voitaisiin mahdollisesti kehittää yhdessä vanhempien kanssa. Tällainen tutkimus edistäisi myös päiväkodin työntekijöiden ja lasten vanhempien välistä kasvatuskumppanuutta.

Yksi sosionomin (AMK) koulutuksen vahvuuksista on kompetensseihinkin kirjattu tutkimuksellinen osaaminen. Koulutuksen myötä sosionomit (AMK) osaavat suunnitella, toteuttaa ja arvioida tekemäänsä työtä ja sitä kautta työn kehittämisen arjen tiimellyksessä pitäisi luonnistua hyvin. (Sosiaalialan korkeakouluverkosto 2010.) Sosionomien (AMK) ammattitaitoon kuuluu myös asiakkaan tarpeiden tiedostaminen ja asiakkaiden palveluiden tunnistaminen. Sosionomin (AMK) työnkuvan voi tiivistää asiakkaiden ohjaus- ja neuvontatyöksi. Juuri näitä kahta asiaa, ohjausta ja neuvontaa, maahanmuuttajaperheet yleensä tarvitsevatkin tutustuessaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen palveluihin.

LÄHTEET

- Anning, A. Cullen, J. & Flear, M. 2009. Research contexts across cultures. In A. Anning, J. Cullen & M. Flear: Early childhood education: Society and culture. London: SAGE. 1-24.
- Alasuutari, P. Ei päiväystä. Mitä on laadullinen tutkimus? [Verkojulkaisu]. [Viitattu: 27.11.2012]. Saatavana: http://www.edu.oulu.fi/tohtorikoulutus/jarjestettava_opetus/Alasuutari/Mita_laadullinen_tutkimus_on.pdf
- Baldock, P. 2010. Understanding cultural diversity in the early years. Los Angeles: SAGE.
- Banks, J. A. 2008. An introduction to multicultural education. 4. uud. p. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- ELY-Keskus. 28.4.2010. Muuttotappiosta kärsivä Etelä-Savo tarvitsee maahanmuuttajia. [Tiedote]. Etelä-Savon ELY-Keskus. [Viitattu 26.8.2012]. Saatavana: <http://www.ely-keskus.fi/fi/tiedotepalvelu/2010/Sivut/MuuttotappiostakarsivaEtel%C3%A4-Savotarvitseemaahanmuuttajia.aspx>
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Happo, I. 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. [Verkojulkaisu.] Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. [Viitattu: 19.10.2012.] Saatavana: <http://intra.epedu.fi/loader.aspx?id=3c29ea68-308b-41a2-8649-dc9c6b660c2a>
- Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa: Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Helsinki: Stakes. Oppaita 58.
- Helsingin yliopisto. Ei päiväystä. Graafiset tiedonesittämismenetelmät: Käsitekartta. [Verkkosivu]. [Viitattu: 18.11.2012]. Saatavana: <http://www.edu.helsinki.fi/malu/kirjasto/tieto/kasitek/index.htm>
- Hiltunen, L. 18.2.2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. [Verkojulkaisu]. [Viitattu: 25.11.2012]. Saatavana: http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf
- Hirsjärvi, S. Remes, P & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Infopankki. 2005. Suomen ja ruotsin kieli. [Verkkosivu]. [Viitattu: 29.10.2012]. Saatavana: http://www.infopankki.fi/fi-fi/suomen_kieli/

- Kariuki, P. & Nyrhinen, M. 2005. Selvitys Maahanmuuttajien Suhtautumisesta Tampereen Kaupungin Palveluihin 2005. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu: 25.11.2012]. Saatavana: http://www.tampere.fi/tiedostot/5f5kCVvmV/Selvitys_Maahanmuuttajien_Suhtautumisesta.pdf
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta: Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes. Oppaita 63.
- Kasvun kumppanit. 2012a. Kuvaus varhaiskasvatuspalveluista. [Verkkosivusto]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 4.9.2012]. Saatavana: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut
- Kasvun kumppanit. 2012b . Tuki varhaiskasvatuksessa. [Verkkosivusto]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 18.11.2012]. Saatavana: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/lapsen/tuki_varhaiskasvatuksessa
- Koski, P. (toim.) 2007. Monikulttuurinen perhevalmennus. Helsinki: Edita.
- Kunnat.net. Ei päivystä. Maahanmuuttajien kotouttaminen. [Verkkosivu]. [Viitattu: 21.10.2012]. Saatavana: <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/aek/maahanmuutto/kotouttaminen/Sivut/default.aspx>
- KvaliMOTV a. Ei päivystä. 3.3.1 Validiteetti. [Verkkosivusto]. [Viitattu: 26.11.2012]. Saatavana: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_1.html
- KvaliMOTV b. Ei päivystä. Eettiset kysymykset. [Verkkosivusto]. Viitattu: 26.11.2012]. Saatavana: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1.html
- L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoidosta.
- L 30.12.2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä.
- Lastensuojelun keskusliitto. Ei päivystä. Oikeus väkivallattomaan lapsuuteen on jokaisen ihmisen perusoikeus. [Verkkosivusto]. [Viitattu: 27.11.2012]. Saatavana: http://www.alalyolasta.fi/ala_lyo_lasta/oikeus_vakivallattomaan_lapsuuteen
- Leinonen, R. 2011. Kaksikulttuurinen lapsi päivähoidossa: Vanhempien kokemuksia päivähoiton varhaiskasvatuksesta lapsen kaksikulttuurisuuden ja kaksikielisen identiteetin tukijana sekä kasvatuskumppanuudesta. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavana: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/25988>
- Lensu, N. 2010. Kasvatuskumppanuus eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten vanhempien kanssa: Päiväkodin henkilöstön kokemuksia Lahdessa. Lahden am-

mattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö. Opinnäytetyö. Saatavana:
<https://publications.theseus.fi/handle/10024/25988>

Lääkäriliitto. 5.1.2009. Poikien ympärileikkaus. [Kannanotto]. [Viitattu: 27.11.2012].
 Saatavana: <http://www.laakariliitto.fi/uutiset/kannanotot/ymparileikkaus.html>

Monikulttuurinen varhaiskasvatus Tampereella. 23.2.2011. [Ppt-esitys]. [Viitattu: 4.11.2012]. Saatavana Tampereen kaupungin sisäisestä verkosta: Vaatii käyttöoikeuden

Monikulttuurinen työyhteisö. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu: 18.11.2012].
 Saatavana:
<http://estudio.edupoli.fi/moty/index.asp?id=718&kat=K%C3%A4sitteet&sid=&sub=&title=3115>

Paavola, H. & Talib, M. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus

Pakolaisneuvonta. 25.2.2011. [Verkkosivusto]. [Viitattu: 26.7.2012]. Saatavana:
http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=137&lang=suo

Peda.net 17.9.2012a. Pienryhmätoiminta. [Verkkosivu]. [Viitattu: 4.11.2012]. Saatavana: <http://www.peda.net/veraja/rovaniemi/saarenhelmi/pienryhmat>

Peda.net. 17.9.2012b. Tukiviittomat. [Verkkosivu]. [Viitattu: 24.10.2012]. Saatavana:
<http://www.peda.net/veraja/vep/tietoveraja/opetus/viittomat/tukiviittomat>

Pienryhmätoiminta. Ei päiväystä. Pienryhmätoiminnan kehittäminen lapsiryhmissä. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu: 4.11.2012]. Saatavana:
http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CCIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ksshp.fi%2FPublic%2Fdownload.aspx%3FID%3D17888%26GUID%3D%257B5A066E27-2D2D-4F01-8399-7FE89F32E4FC%257D&ei=SUaWUlezLcv64QS_54GQCg&usq=AFQjCNFEbR_PFja80a-x3nDuYXM_ICTMPQ

Pitkäranta, A. 2010. Laadullisen tutkimuksen tekijälle: Työkirja. [Verkkojulkaisu]. Satakunnan AMK. Saatavana:
http://www.samk.fi/download/13153_Laadullisen_tutkimuksen_tyokirja_APitkaranta.pdf

Pollari, J. & Korppinen, M. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Punainen Risti. Keskeiset käsitteet. [Verkkosivusto]. [Viitattu: 4.9.2012]. Saatavana: <http://www.luovuennakkoluuloistasi.fi/sisalto/keskeiset-k%C3%A4sitteet>

- Rapo, M. 2011. Kuka on maahanmuuttaja? [Verkkajulkaisu]. Tilastokeskus.[Viitattu: 18.11.2012]. Saatavana: http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html?s=0
- Risikko, P. 30.6.2010. Eduskunnan puhemiehelle: Vastaus kk 519/2010 vp. [Verkkajulkaisu]. Eduskunta. [Viitattu: 20.11.2012]. Saatavana: http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_519_2010_p.shtml
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.
- Salomaa-Niemi, S. 30.11.2011. Pienryhmätoiminta Tampereen päivähoidossa.[Ppt-esitys]. [Viitattu: 29.10.2012]. Saatavana Tampereen kaupungin sisäisestä verkosta: Vaatii käyttöoikeuden
- Silius, K. 14.11.2008. Teemoittelu ja tyypittely. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 5.11.2012]. Saatavana: http://matriisi.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatko-opintosemma/2008/Silius_teemoittelu-tyypittely_141108.pdf
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. 1999. Sosionomin ammatilliset tehtäväalueet. [World-dokumentti]. [Viitattu: 21.10.2012]. Saatavana: <http://intra.epedu.fi/loader.aspx?id=246e9091-078d-4d53-985c-9b71e8e3152b>
- Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. 2007. Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:62 [Viitattu: 20.11.2012]. Saatavana: <http://pre20090115.stm.fi/ka1197970411610/passthru.pdf>
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. 15.4.2010. Esitys sosionomi (AMK) – tutkinnon kompetensseista. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 26.11.2012]. Saatavana: <http://intra.epedu.fi/loader.aspx?id=a938e780-8e09-4547-9b17-b03a08cad9b4>
- Sosionomi (AMK) kompetenssit koulutuksen eri vaiheissa. Ei päivystä. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 26.11.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/345923af-ab4f-4bf3-aea4-558c8f5ebe33/KOMPETENSSIT+KOULUTUKSEN+ERI+VAIHEISSA+04+2011.pdf>
- STM. 27.3.2001. Äidinkielen merkitys. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 21.10.2012]. Saatavana: <http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/omakieli/aidinkieli.htm>
- Talib, M. 2005. Eksotiikkaa vai ihmisarvoa: Opettajan monikulttuurisesta kompetenssista. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelut. 26.9.2011. Suomi toisena kielenä – opetussuunnitelma. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 31.10.2012]. Saatavana: http://www.tampere.fi/material/attachments/s/unnamed_2166/s2.pdf

- Tampereen kaupungin sivistyspalveluiden tutkimuslupahakemus. Ei päivystä.
[Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 26.11.2012]. Saatavana:
http://www.tampere.fi/material/attachments/s/5wi3MeBmX/Sivistyspalvelujen_tutkimuslupahakemus_UUSI.pdf
- Virsta. Ei päivystä. Teemahaastattelu. [Verkkosivusto] Tilastokeskus. [Viitattu: 27.11.2012]. Saatavana: <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/>
- Tilastokeskus. Muuttoliikenne 2010. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 29.3.2012]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/muutl/2010/muutl_2010_2011-04-29_fi.pdf
- Työ- ja Elinkeinoministeriö. 24.9.2012. Maahanmuuttajien kotouttaminen. [Verkkosivusto]. [Viitattu: 21.10.2012]. Saatavana: <http://www.tem.fi/index.phtml?s=4626>
- Unicef. 5.11.2012. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus. [Verkkosivu]. [Viitattu: 1.10.2012]. Saatavilla: http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. [Verkkajulkaisu]. Stakes. Oppaita 56. [Viitattu: 19.10.2012.] Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Vilkkö-Riihelä, A. & Laine, V. 2005. Mielen maailma 2: Kehityspsykologia. Helsinki: WSOY.
- Vuorela, S. 2005. Haastattelumenetelmät. Teoksessa: Ovaska, S. Aula, A & Majaranta, P. (toim.): Käytettävyytutkimuksen menetelmät. Tampere: Tampereen yliopisto: Tietojenkäsittelyn laitos B-2005-1. 37-52.

LIITTEET

Liite 1.

Yhteydenotto

Hei!

Opiskelen sosionomiksi Seinäjoen AMK:ssa ja teen opinnäytetyötä monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta päiväkodissa. Työtäni varten haastattelen sellaisten päiväkotien työntekijöitä, joissa yhtenä käytössä olevana menetelmänä on monikulttuurinen varhaiskasvatus.

Toivon saavani päiväkodeistanne 1-2 työntekijää haastatteluun. Tiedän, että joissakin päiväkodeissa monikulttuurisuutta on enemmän kuin toisissa, mutta se ei työtäni haittaa. Voisitteko alustavasti kysellä työntekijöiltänne olisiko joku heistä kiinnostunut osallistumaan tutkimukseeni?

Olen hakemassa tutkimuslupaa Tampereen kaupungilta ja luvan saaminen edellyttää, että olen ollut yhteydessä tuleviin yhteistyökumppaneihini. Tällä hetkellä ei siis ole tarvetta nimetä ketään yksittäistä henkilöä, joka tutkimukseeni osallistuu, vaan minulle olisi tärkeää saada tietoon, mitkä päiväkodit ovat ainakin alustavasti valmiita tulemaan mukaan.

Tutkimukseni ei siis vaadi päiväkodilta muuta kuin haastatteluun osallistumista. Liitän tähän sähköpostiin tutkimussuunnitelmani, josta löytyy tarkemmat tiedot mm. haastattelun sisällöstä.

Olisin erittäin kiitollinen, jos voisitte vastata minulle mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään ennen pääsiäistä. Kiitos jo etukäteen!

Liite 2

Haastattelurunko

Mitä monikulttuurinen varhaiskasvatus mielestäsi on?

Onko päiväkodissanne paljon lapsia, jotka ovat taustoiltaan

- Maahanmuuttajia
- Vieraskielisiä
- Muutoin monikulttuurista opetusta tarvitsevia?

Millaisia menetelmiä päiväkodissanne on käytössä?

- Esim. kieli, tavat ja ruoka

Mitkä ovat monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tavoitteet?

- Työntekijän, lapsen ja perheen tasolla

Mitä monikulttuurinen varhaiskasvatus vaatii työntekijältä?

Huomioidaanko eri kulttuurien väliset näkemyserot päivittäisissä toimissa?

- Esim. kulttuurien erot sukupuoleen suhtautuessa

Haastateltavan koulutus, ammattinimike, virkanimike, työkokemus alalta, työkokemus monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta, aiheeseen liittyvät koulutukset.